

УДК 340.745

Дмитро Борисович ЛАБОЖЕНКО,

*кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
радник Голови Конституційного Суду України*

ДОСВІД МІЛІЦІЇ УКРАЇНИ В БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ В 1941–1945 РР.

Особливо велике значення в період 1941–1945 рр. надавалося міліцією України боротьбі з розкраданням державної власності. Про це йшлося в постанові Державного комітету оборони від 22 січня 1942 р. «Про посилення боротьби з розкраданням та розбазарюванням продовольчих та промислових товарів», Указі Президії Верховної Ради СРСР від 23 червня 1942 р. «Про відповідальність за розкрадання пального у МТС та радгоспах», РНК СРСР від 8 січня 1944 р. «Про матеріальну відповідальність осіб, винних у загибелі чи розкраданні худоби, яка належала колгоспам та радгоспам», а також РНК УРСР від 1 грудня 1944 р. «Про посилення боротьби зі спекуляцією та розкраданням товарно-матеріальних цінностей» [1]. Виконуючи рішення вказаних нормативних документів, міліція України вживала заходів, спрямованих на боротьбу з розкраданням соціалістичної власності. Працівниками ВБРСВ було розкрито низку кримінальних справ, за якими винні були притягнуті до карної відповідальності.

Значної уваги приділялося викриттю осіб, які в період окупації наживалися на грабунку населення. Про масштаби цих злочинів свідчать такі приклади. Співробітники карного розшуку 19-го відділення міліції міста Харкова виявили, що громадянин Кононенко в період окупації займався скупкою золота і обмінював золоту валюту. Під час обшуку в нього було знайдено 250 рублів золотими монетами, 16 годинників іноземних марок [2]. Міліція міста Харкова затримала групу осіб, у яких було вилучено: золота царської чеканки на 2425 рублів, різних виробів із золота 1299,9 грама, столового срібла 14190,8 грама та інші коштовності [2].

Архіви містять цікаві дані про злочини, пов'язані з розкраданням у промисловості, сільському господарстві та інших сферах виробництва. 21 серпня 1943 р. в борошняній промисловості міста Ворошиловграда було викрито групу розкрадців Млинкомбінату № 7. Серед них – директор Г. А. Журавльов, заступник директора Т. В. Вдовиченко та інші. Слідство встановило, що тільки за короткий строк ними було продано 13 тонн борошна, 892 тонни 272 кілограми крупи [3].

Аналогічні злочини були вчинені в Харківській області. У Юр'ївському млині Вовчанського району група розкрадців – директор Г. Н. Добринін та приймальник Г. П. Бондар – викрали 8 тонн 97 кілограмів пшениці, 7 тонн 154 кілограми жита, 16 тонн 179 кілограмів відходів ячменю та крупи, 1 тонну 81 кілограм пшеничних висівок [4].

Боротьба з розкраданням державної власності здійснювалася в різних галузях промисловості. У Сталінській області співробітники ВБРСВ у результаті перевірки промислових підприємств, радгоспів, колгоспів, МТС, заготівельних контор, млинів, держторгівлі, споживкооперації порушили 1639 справ, за якими притягнуто до відповідальності 2758 осіб. У них вилучено та передано в дохід держави 2251413 рублів, золота царської чеканки на 6650 рублів, золота побутового 2470 грамів, продовольчих товарів на суму 343906 рублів та промислових товарів на суму 168000 рублів [5].

Міліція також очищувала свої ряди від співробітників, які заради збагачення порушували встановлені правила та норми карно-процесуального кодексу. Зафіксовано факти присвоєння грошей при затриманні спекулянтів, крадіжок, хабарництва, зловживання службовим становищем. Так, 14 грудня 1943 р. міліціонери Можинін та Макаров, охороняючи склад у місті Харкові, викрали бочку рослинної олії [4]. 20 грудня 1943 р. міліціонер 1-го відділення Харкова затримав небезпечного злочинця, а потім відпустив за хабар. Аналогічний злочин учинив міліціонер 6-го відділення міліції, який, патрулюючи на ринку, отримав хабар у розмірі 500 рублів від громадянина Лахна [4].

За період з 1 липня 1944 р. по 1 квітня 1945 р. 42 співробітників міліції Харківської області було притягнуто до карної відповідальності, з них за хабарництво – 6 осіб, за привласнення речових доказів – 3 особи, решта – за інші види злочинів.

На визволеній території України активізували свою діяльність шахраї та аферисти. Широкий розмах ці види злочинів набули у сфері торгівлі, громадського харчування, матеріально-

побутового забезпечення населення. Головними об'єктами шахрайства були не гроші, а продовольчі та промтоварні картки. Це був типовий для того періоду злочин. Як і в перший період війни, коли Червона Армія відступала, боротьба міліції з цим видом злочинів здійснювалася не на окупованій території. Після визволення України міліції значно більше доводилося займатися тими особами, які вчиняли такі злочини. З одного боку, цей вид злочинів був для міліції не новим, і вона знала, як з ним боротися. З другого боку, після визволення України поширилися злочини з продовольчими та промтоварними картками навіть там, де вони були невідомі в перший період війни.

Розкраданню продовольчих і промтоварних карток сприяла, по-перше, погана організація обліку, зберігання та контролю за видачею карток як у типографіях, так і в карткових бюро. Тільки по Харківському типографському пункту за перше півріччя 1945 р. було виявлено нестачу 3282 карток [6, с. 26]. У зв'язку з цим ЦК КП(б)У та РНК СРСР прийняли спеціальну постанову «Про недоліки у виготовленні, зберіганні та видачі продовольчих і промтоварних карток» [6, с. 27]. У ній вказувалося на необхідність швидкого усунення недоліків, які мали місце в діяльності карткових бюро, і особливо в типографіях. Керуючись цією постановою, міліція вела рішучу боротьбу зі злочинцями, які намагалися використати в корисливих цілях тяжкі умови війни. Ця боротьба здійснювалася таким чином: за типографіями та картковими бюро закріплювалися оперативні працівники, які агентурним шляхом, а також за допомогою громадськості виявляли розкрадачів; установлювалося чергування оперативних працівників міліції під час виготовлення карток; проводився інструктаж осіб, відповідальних за зберігання промтоварних і продовольчих карток. Боротьба велася і з різного роду шахраями, які займалися підробкою документів. Так, співробітники міліції Дніпропетровська заарештували художника-гравера Гаріна. У нього було вилучено 9 печаток, 4 штампи військових об'єднань і шпиталів [7, с. 167].

В умовах війни важливого державного значення набула охорона врожаю від пожеж. Тільки за перші десять днів серпня 1943 р. в Україні було зареєстровано 6 пожеж, із них 4 – у Ворошиловградській області, які знищили значну кількість немеленого хліба, вивели з ладу кілька машин [4]. Тому на органи міліції у жнива було покладено відповідальне завдання із забезпечення схоронності врожаю. З метою виконання цього завдання 13 червня 1944 р. Управління міліції НКВС УРСР директивними вказівками запропонувало всім органам міліції розробити оперативні плани з охорони врожаю. У десятиденний строк працівники пожежної охорони, управлінь міліції областей, районні інспектори добровільних пожежних дружин і дільничні інспектори міліції були зобов'язані провести ретельну перевірку протипожежного стану на молотильних токах і складах зберігання зерна. Усі недоліки, які створюють загрозу пожежі, необхідно було усунути. На осіб, які порушували правила протипожежного режиму з догляду за збиральними машинами та вогнегасними засобами, накладали штраф.

Велика роль у цьому належала дільничним уповноваженим, які інструктували та контролювали охорону в колгоспах і радгоспах, допомагали радянським органам мобілізувати працездатне населення на збирання врожаю.

Список бібліографічних посилань

1. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та управління України). Ф. 4620. Оп. 3. Спр. 24.
2. Інформаційне бюро УМВС України в Харківській обл. Ф. 46. Оп. 1. Спр. 75.
3. ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 7. Од. зб. 548.
4. Інформаційне бюро УМВС України в Харківській обл. Ф. 4. Оп. 1. Спр. 6.
5. ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 7. Од. зб. 337.
6. Милиция Советской Украины на защите народного достояния, охране общественного порядка и в борьбе с преступностью в годы Великой Отечественной войны (1941–1945 гг.): учеб. пособие. Киев : Изд-во КВШ МВД СССР, 1987. 38 с.
7. Из истории милиции Советской Украины. Киев : Изд-во МООП УССР, 1965. 400 с.

Одержано 11.03.2019